

Tomaszewska-Woźniak, Agata

"<< Dziecko w świecie tradycji >>. Nauczyciele - nauczycielom", Bronisława Dymara, Wiesława Korzeniowska, Franciszek Ziemiński, Kraków 2002 : [recenzja]

Rozprawy z Dziejów Oświaty 45, 324-325

2006

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bronisława Dymara, Wiesława Korzeniowska, Franciszek Ziemiński, *„Dziecko w świecie tradycji”. Nauczyciele – Nauczycielom*, Kraków 2002, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 261 stron.

Jest to dwunasty tom serii książek „Nauczyciele – Nauczycielom” pod redakcją Bronisławy Dymary wydawanej od 1996 roku przez Oficynę Wydawniczą „Impuls”

w Krakowie. Seria przeznaczona jest dla nauczycieli szkół podstawowych, średnich, akademickich i studentów. Zaletą serii jest promowanie edukacji twórczej.

Motto recenzowanej książki stanowi fragment *Gawędy o miłości ziemi ojczystej* W. Szymborskiej:

„Ziemio ojczysta, ziemio jasna,
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem.
Nie będę jak zerwana nić.
Odrzucam pusto brzmiące słowa.
Można nie kochać cię – i żyć,
ale nie można owocować”.

Ten fragment towarzyszy odbiorcy w myślach podczas całego czasu trwania kontaktu z dziełem, a także wprowadza nas w odpowiedni nastrój. Jest jakby ujawnieniem myślenia i stosunku autorów do tradycji, do pojęcia wielkiej i małej ojczyzny.

Pozycja *Dziecko w świecie tradycji* podzielona jest na trzy części, które różnią się od siebie, ale zarazem dopełniają. W pierwszej części: „Istota i ewolucja pojęcia tradycji – dzieci i młodzież w świecie tradycji” Franciszek Ziemiński, w dwóch pierwszych rozdziałach wyjaśnia słowo „tradycja”, ukazując różnorodne stanowiska w tej kwestii, a także przedstawia własne propozycje. Zwraca również uwagę na rolę i miejsce tradycji we współczesnym świecie, która nie straciła na znaczeniu, zmieniły się natomiast jej funkcje. W trzecim rozdziale najwięcej uwagi poświęcono komunikacji międzypokoleniowej i ewolucji pojęcia tradycji i przekazów międzypokoleniowych. Dziecko przychodząc na świat nie otrzymuje gotowego dziedzictwa kulturowego ani cywilizacyjnego. Następuje to poprzez proces wychowania i kształcenia, poprzez przekazywanie doświadczeń, przez naśladownictwo, a także poprzez pouczenie i wychowanie, które ma miejsce w rodzinie, szkole, kościele i innych instytucjach. Dotychczasowe rozważania mogą być wyko-

rzystane przez nauczyciela na lekcji historii, języka polskiego, religii i innych przedmiotów w tradycyjny sposób. Następne dwa rozdziały dotyczą roli nauczyciela i edukacji w rozwijaniu wiedzy o tradycji rodziny i ojczyzny. W zasadzie są to propozycje ukazania relacji pomiędzy wielką a małą tradycją w taki sposób, aby dzieci i młodzież stała się głównymi aktorami zajęć. F. Ziemiński podjął próbę przełożenia teoretycznych i historycznych rozważań na środki i metody stosowane w dydaktyce na poszczególnych lekcjach nauczania i wychowania.

W życiu codziennym z tradycją spotykamy się na każdym kroku.. Obejmuje ona nie tylko dziedzictwo kultury materialnej ale i ogromne obszary kultury duchowej. Zgodnie z tytułem części drugiej: „Bogactwo i różnorodność tradycji w kulturze polskiej” Wiesława Korzeniowska charakteryzuje różne nurty tradycji, akcentując jej aspekty etnograficzno-przestrzenne, społeczne i religijne. Bardzo ciekawy materiał do wykorzystania przez nauczyciela stanowią treści następnych rozdziałów. Ukazane są właśnie te aspekty tradycji, z którymi człowiek spotyka się w życiu codziennym od lat najmłodszych aż do późnej starości. W opracowaniu wzięto pod uwagę obrzędowość rodzinną oraz obrzędowość doroczną – jako powszechnie znane i praktykowane, w których udział mimowolny, a czasem celowy, dzieci i młodzieży jest bezsprzeczny.

Część trzecia pt.: *Tradycje, obyczaje i obrzędy w edukacji dziecka. Poliestetyczne przestrzenie edukacji* jest autorstwa Bronisławy Dymary. Autorka uzasadnia, że dziecko może odczuć, zrozumieć tradycję, uczestniczyć w obrzędach i zwyczajach, dzięki twórczej integracji słowa, muzyki, tańca, ruchu i plastyki. W rozdziale trzecim wyeksponowano teksty literackie, zawarte w podręcznikach szkolnych, służące rozwojowi więzi uczniów z małą i wielką ojczyzną. W następnych rozdziałach ukazane są środki i metody praktycznego przeprowadzenia takich zajęć lekcyjnych. Opisana jest też metoda i struktura uczenia się – nauczania kompleksowego, które daje wiele możliwości uaktywnienia, pobudzania do działania, twórczości dzieci.

Po każdej części książki umieszczono pytania skierowane do czytelnika, zatytułowane *Problemy. Poszukiwania. Inspiracje*. Zachęca to do refleksji i służy utrwaleniu treści po każdym dziale książki. Zwróciłam również uwagę na charakterystyczny dla autorów zwrot do odbiorcy książki: *Czytelniku! Nauczycielu-Wychowawco!* Ważne jest też to, że poza przypisami, zawarto jeszcze wiele odwołań do literatury poszerzającej wiedzę nauczyciela na prezentowany temat. Autorzy też świadomie zostawiają puste miejsca w książce, jakby z zachętą – pytajmy i szukajmy odpowiedzi razem. Po każdej części książki znajduje się też krótkie streszczenie w języku polskim i angielskim. Struktura książki jest ze wszelkich miar uzasadniona logicznie, najpierw teoretyczne rozważania, a następnie prezentacje pomysłów do wykorzystania.

Na końcu książki umieszczony jest aneks, nazwany przez autorów czytankami. Zawiera on 12 tekstów pomocniczych. Uzupełniają one treść książki i jednocześnie inspirują do tworzenia przez nauczyciela własnych scenariuszy zajęć. Osobiście, z wielką przyjemnością przeczytałam fragmenty wspomnień Michała Żółtowskiego i Anny Branickiej-Wolskiej na temat wychowania w dawnej rodzinie. Sądzę, że wykorzystywanie przez nauczyciela pamiętników, wspomnień dobrze wprowadzi ucznia w „dawne czasy”.

W jednym z aneksów znajdziemy również ciekawy tekst Kazimierza Denka na temat wartości uniwersalnych w edukacji szkolnej. „Wartości ogólnoludzkie zostały ukształtowane w rozwoju całej ludzkości. Jakkolwiek nie są one akceptowane przez wszystkich ludzi w każdej epoce i pod każdą szerokością geograficzną, to jednak są na tyle powszechne, że można je uznać jako ogólnoludzkie. Zalicza się do nich: cnotę, nadzieję, sprawiedliwość, odpowiedzialność, miłość szacunek dla osób starszych, poczucie wspólnego obowiązku, dobro, pracowitość, humanizm, troskę o rodzinę, autorytet, świadomość etniczną, kulturową, religijną”¹. Pojawia się zatem pytanie: czy mamy do

czynienia z kryzysem wartości czy tylko zatraciliśmy wrażliwość na wartości, zagubiliśmy ich smak? Ten tekst zmusza czytelnika do refleksji a nauczyciela do podjęcia działań, by w procesie dydaktyczno-wychowawczym jak najczęściej stwarzać sytuacje sprzyjające uczniom w rozpoznawaniu, rozumieniu akceptowaniu i respektowaniu wartości.

Myślę, że rozważania i inspiracje autorów, o których była tu mowa, w pełni służyć mogą umacnianiu związków dziecka z jego życiem codziennym w domu i szkole oraz przyczynić się do wzbogacenia różnych sfer jego osobowości. Propozycje zajęć akcentują rolę uczenia się przez przeżywanie i aktywne uczestnictwo. Zajęcia takie są doskonałą okazją do rozwoju tolerancji dla odmienności kultur, zwyczajów, możliwością do zaakcentowania tego co wspólne wszystkim ludziom.

„Radzę wszystkim młodym, by wyruszyli na poszukiwanie miejsc, w których żyli ich dziadkowie. By cenili i kochali własny kraj, choć w innych łatwiej się żyje. Trzymajcie się też naszej starej tradycji, bo na pewno jej zasady pomogą Wam kiedyś w życiowych rozterkach”².

Agata Tomaszewska-Woźniak

¹ K. D e n e k , *Wspólnota wartości -- podstawowe pytania dotyczące dużej i małej ojczyzny*. „Aneks” 9, s. 242.

² A. B r a n i c k a - W o l s k a , *Zachować tradycję*. „Aneks” 2, s. 206.